

जगतमर्दन थापाको गीतिकारिता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा समाजशास्त्र
सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर
तह द्वितीय वर्षको दशौँ पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता
राम रीखा राई
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०७०

जगतमर्दन थापाको गीतिकारिता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा समाजशास्त्र
सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर
तह द्वितीय वर्षको दशौँ पत्रको
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता
राम रीखा राई
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय,
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

२०७०

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा समाजशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षका छात्रा राम रीखा राईले **जगतमर्दन थापाको गीतिकारिता** शीर्षकको यो शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । यस शोधकार्यबाट म पूर्णतः सन्तुष्ट छु र यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका निमित्त नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

.....
डा. कृष्णहरि बराल
(सह-प्राध्यापक)
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रि.वि., कीर्तिपुर,
काठमाडौं

मिति २०७०/१२/३०

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा समाजशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागका छात्रा राम रीखा राईले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको **जगतमर्दन थापाको गीतिकारिता** शीर्षकको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

हस्ताक्षर

१. प्रा.डा. देवीप्रसाद गौतम (विभागीय प्रमुख)

.....

२. प्रा.डा. कृष्णहरि बराल (शोध निर्देशक)

.....

३. प्रा. केशव सुवेदी (बाह्य परीक्षक)

.....

मिति २०७०/१२/३०

कृतज्ञताज्ञापन

प्रस्तुत शोधपत्र मैले त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकायको नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दसौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पारेको हुँ । यो शोधपत्र मैले आदरणीय गुरु डा. कृष्णहरि बरालको निर्देशनमा तयार पारेको हुँ । उहाँको उचित सुझाव,सल्लाह तथा निर्देशनका लागि म उहाँप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । मेरो शोधप्रस्तावलाई विभागीय स्वीकृति प्रदान गरी शोधपत्र लेख्नेअवसर प्रदान गर्नु हुने विभागीय प्रमुख आदरणीय गुरु प्रा.डा. देवी प्रसाद गौतमप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । यसका साथै यस शोधपत्रको तयारीको आवश्यक सामग्री प्रदान गरी सहयोग गर्नुहुने विवेच्य व्यक्तित्व जगनमर्दन थापाज्यूप्रति पनि हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

प्रस्तुत शोधपत्र तयार गर्न आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिनु हुने विभिन्न महानुभावहरूप्रति हार्दिक कृतज्ञता प्रदान गर्दछु । यसैगरी मेरो अध्ययनलाई यस तहसम्म ल्याइपुऱ्याउन अमूल्य योगदान दिनुहुने श्रद्धेय आमा आमा रविलाल राई तथा नारायण कुमारी राई र जीवनसाथी कीर्तिमान लामा तामाङ्गप्रति म सधैं ऋणी छु । यो अध्ययन कार्यलाई सहयोग गर्ने सहपाठी आत्मीय साथीहरू खिनमाया कुईकेल, मञ्जु अधिकारीमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । साथै मेरी नाना देवी राई, बैनी रेणुका राई र भाइ रामचन्द्र राई प्रति पनि आभारी छु ।

राम रीखा राई
एम.ए. दोस्रो वर्ष
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर
शैक्षिक सत्र : २०६४/६७
रोल नं.: १८६
त्रि.वि. द.नं. ६-१-९-८३२-९९

विषय सूची

परिच्छेद एक : शोध परिचय	१-६
१.१ विषयपरिचय	१
१.२ समस्याकथन	२
१.३ शोधकार्यको उद्देश्य	२
१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा	२
१.५ शोधकार्यको औचित्य, महत्त्व र उपयोगिता	५
१.६ शोधकार्यको सीमाङ्कन	५
१.७ शोधविधि	६
१.८ शोधपत्रको रूपरेखा	६
परिच्छेद दुई : गीतका परिचय, परिभाषा, तत्त्व र विशेषता	७-२५
२.१ परिचय	७
२.२ परिभाषा	९
२.३ गीतको तत्त्वहरू	११
२.३.१ भाव	११
२.३.२ कल्पना	१२
२.३.३ सङ्गीत	१३
२.३.३.१ लय	१४
२.३.३.१.१ एउटै नियमित लयव्यवस्थामा आधारित गीत	१४
२.३.३.१.२ मिश्रित नियमित लयव्यवस्थामा आधारित गीत	१५
२.३.३.१.३ अनियमित वा मुक्त लयव्यवस्थामा आधारित गीत	१५
२.३.३.२ शब्दालङ्कार	१५
२.३.३.२.१ अनुप्रास	१५
२.३.३.२.१.१ छेकानुप्रास	१६
२.३.३.२.१.२ वृत्यानुप्रास	१६

२.३.३.२.१.३ अन्त्यानुप्रास	१६
२.३.३.३ अर्थालङ्कार	१६
२.३.३.३.१ उपमा	१७
२.३.३.३.२ रूपक	१७
२.३.३.३.३ अपन्हृति	१७
२.३.३.३.४ अतिशयोक्ति	१७
२.३.३.३.५ व्यतिरेक	१८
२.३.४ बिम्ब	१८
२.३.५ प्रतीक	१९
२.३.६ भाषाशैली	२१
२.४ विशेषता	२२
२.४.१ आत्मपरकता	२२
२.४.२ सङ्क्षिप्तता तथा आख्यानविहीनता	२३
२.४.३ वैयक्तिकता तथा इमान्दारिता	२४
२.४.४ सम्बोधनात्क प्रस्तुति	२४
२.४.५ एकान्विति	२५
परिच्छेद तीन : नेपाली गीतिपरम्परामा जगतमर्दन थापाको स्थान	२६-३५
३.१ पृष्ठभूमि काल (१२/१३ औं - १७ औं शताब्दीसम्म)	२७
३.२ पहिलो चरण (८२६-१९४०)	२७
३.३ दोस्रो चरण (१९४०-२००७) मोतीरामदेखि रेडियो नेपालको स्थापना/प्रजातन्त्र प्राप्ति	२९
३.४ तेस्रो चरण (२००७-वर्तमानसम्म)	३०
परिच्छेद चार : जगतमर्दन थापाको गीत सङ्ग्रहको विश्लेषण	३६-६३
४.१ दिलको आवाज गीति सङ्कलनका गीतहरूको विश्लेषण	३६
४.१.१ विषयवस्तु तथा भाव	३६

४.१.१.१ प्रेमप्रणयी भावका गीत	३७
४.१.१.१.१ श्रृङ्गारिक भावका गीत	३७
४.१.१.२ वियोगजन्य तथा विप्रलभ्य श्रृङ्गार भावका गीत	४०
४.१.२ राष्ट्रिय भावका गीत	४३
४.१.३ प्रकृतिसम्बन्धी विषयवस्तु	४६
४.१.४ मानवतावाद	४९
४.१.५ कल्पना	५१
४.१.६ सङ्गीत	५४
४.१.६.१ लय	५५
४.१.७ भावविधान	५७
४.१.८ बिम्ब	५८
४.१.९ प्रतीक	६०
४.१.१० भाषाशैली	६२
परिच्छेद पाँच: उपसंहार तथा निष्कर्ष	६४-७०
सन्दर्भ सूची	७१-७२